

MOLIYAVIY HISOBOTLARDA NOMODDIY AKTIVLAR HAQIDAGI MA'LUMOTLARNI YORITIB BERISH

Rozmatova Umida Yuldashevna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi
Toshkent, O'zbekiston. Email: umidayuldashevnatmi@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-8649-0641

DISCLOSURE OF INTANGIBLE ASSETS IN FINANCIAL STATEMENTS

Rozmatova Umida Yuldashevna

Independent researcher at Tashkent State University of Economics
Tashkent, Uzbekistan. Email: umidayuldashevnatmi@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-8649-0641

Annotatsiya. Ushbu maqolada korxonalarning moliyaviy hisobotlarida, jumladan moliyaviy holat to'g'risidagi va moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotlarda nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni yoritib berish tartibi bayoni keltirib o'tilgan. Shuningdek, moliyaviy hisobotlarda nomoddiy aktivlar bo'yicha ma'lumotlarni aks ettirish yuzasidan taklif va tavsiyalar shakllantirilgan. Mazkur takliflar asosida korxonalarda moliyaviy hisobot shakllarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish imkoniyatini beradi.

Kalit so'zlar: moliyaviy natijalar, buxgalteriya balansi, nomoddiy aktivlar, aktivlarni qadsizlanishi, buxgalteriya hisobining milliy standartlari, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari.

Abstract: This article presents the procedure for disclosing information about intangible assets in the financial statements of enterprises, including the statement of financial position and the statement of financial performance. It also provides proposals and recommendations on the presentation of information regarding intangible assets in financial statements. Based on these proposals,

enterprises are enabled to harmonize their financial reporting forms with international standards.

Keywords. financial performance, balance sheet, intangible assets, asset impairment, national accounting standards, international financial reporting standards (IFRS).

Kirish. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarida moliyaviy hisobotlarni tuzishga o'ziga xos yondoshuv, ya'ni umumiy maqsaddagi moliyaviy hisobot ta'rifi qo'llaniladi. Unga ko'ra: "Umumiy maqsaddagi moliyaviy hisobot ("moliyaviy hisobot" deb ataladi) –bu tashkilotdan o'zlarining muayyan axborot ehtiyojlariga javob beradigan hisobot tayyorlashini talab etish imkoniyatiga ega bo'lmagan foydalanuvchilarning ehtiyojlarini qondirishga mo'ljallangan moliyaviy hisobotdir"¹. Hisobot beruvchi korxonaning umumiy maqsaddagi moliyaviy hisobotidan asosiy foydalanuvchilari tomonidan qabul qilinadigan qarorlariga ta'sir qilishini asoslangan tarzda taxmin qilish mumkin yoki yo'qligini baholash korxonadan ushbu foydalanuvchilarning xususiyatlari bilan

¹ "Moliyaviy hisobotni taqdim etish" 1-son BHMS (MHXS). Mazkur standart 2005-yildagi o'zgarishlari

bilan 2003-yilda qayta ko'rib chiqilgan 1-son BHXS «Moliyaviy hisobotni taqdim etish» o'rnini egallaydi.

bir qatorda korxona o'zining holatlarini ham hisobga olishni talab qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, moliyaviy hisobotdan foydalanuvchi investorlar, qarz beruvchilar va boshqa kreditorlar hisobot beruvchi korxonalardan to'g'ridan-to'g'ri ma'lumot berishini talab qila olmaydilar va o'zlariga kerakli moliyaviy ma'lumotlarning ko'p qismida umumiy maqsaddagi moliyaviy hisobotlardan olishga majbur bo'ladi. Natijada, ular umumiy maqsaddagi moliyaviy hisobotning asosiy foydalanuvchilari hisoblanadi. Korxonaning moliyaviy hisoboti asosan iqtisodiy faoliyat bo'yicha yetarli ma'lumotga ega bo'lgan va ma'lumotlarni tahlil qiladigan foydalanuvchilar uchun tayyorlanadi. Xalqaro va milliy hisobotlarda nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni ochib berish tartibi mavjud bo'lsada, potensial investor yoki boshqa moliyaviy hisobotdan foydalanuvchilarning talablariga qarab o'zarishlarni kiritib borishni talab etadi. Demak, moliyaviy hisobot korxonaning moliyaviy holati va moliyaviy natijalarining tartibga solingan ifodasi bo'lib, uning maqsadi turli foydalanuvchilar uchun iqtisodiy qarorlar qabul qilishda foydali bo'ladigan korxonaning moliyaviy holati, moliyaviy natijalari va pul mablag'lari harakati to'g'risidagi ma'lumotlar bilan ta'minlashdan iborat.

Material va metod. Maqolani yozishda nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni moliyaviy hisobotlarda yoritib berishga aratilgan tizimli yondashuv, guruhlash, taqqoslama tahlil, induksiya, deduksiya, qiyosiy taqqoslash, nazariy va amaliy

o'rganish, statistik tahlil, omilli tahlil usullaridan foydalanilgan.

Natijalar.

MHXS asosida moliyaviy hisobotlarni taqdim etuvchi korxonalarning moliyaviy hisoboti quyidagilar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi:

aktivlar;

majburiyatlar;

xususiy kapital;

daromad va xarajatlar, shu jumladan foyda va zararlar;

mulkdorlar tomonidan ularning mulkdor sifatida amal qilishidagi qo'yilmalar va ularga mulkdor sifatida amal qilishidagi taqsimlanadigan summalar;

pul mablag'lari harakati.

Natijada mazkur ma'lumotlar izohlardagi boshqa ma'lumotlar bilan birgalikda moliyaviy hisobotdan foydalanuvchilarga korxonaning kelgusi pul oqimlarini, xususan, ularning yuzaga kelish vaqti va aniqligini prognoz qilish imkonini beradi.

Nomoddiy aktivlarni moliyaviy hisobotlarda aks ettirish va ular haqidagi ma'lumotlarni yoritib berish masalasi har doim ham dolzarb bo'lib qolaveradi, chunki, nomoddiy aktivlarning o'zi buxgalteriya hisobining yangi obyekti sifatida tez o'zgaruvchan va qo'shimchalarni talab etuvchi aktivdir. Nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni bir hil tendensiyaga ega deb ayta olmaymiz. Bugun bir korxonaning balansida aks etgan ma'lumot muayyan vaqtdan keyin o'z qadrini yo'qotishi mumkin, ya'ni ma'lumotlarni ishonchli olish imkoniyati bo'lmaydi.

1-jadval

Nomoddiy aktivlarni moliyaviy hisobotlarda aks ettirilish²

Buxgalteriya balansi	Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot	Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot	Xususiy kapital to'g'risidagi hisobot
-------------------------	--	--	--

² Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.

Nomoddiy aktivlar: Boshlang'ich qiymat (0400) -020 satr. Amortizatsiya summasi (0500) -021 satr. Qoldiq (balans) qiymati - 022 satr.	Boshqa operatsion xarajatlar (NMA hisobdan chiqarish bo'yicha zarar)-070 satr. Asosiy faoliyatning boshqa daromadlari (NMA hisobdan chiqarishdan foyda)-090 satr	Investitsion faoliyat: Nomoddiy aktivlarni sotish va sotib olish- 070 satr	Uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash-030 satr
--	--	---	---

Mazkur jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlar moliyaviy hisobotning barcha shakllarida aks ettiriladi. Ushbu ma'lumotlar o'zaro bir-biri bilan bog'liq bo'lib, bu esa moliyaviy hisobot shakllarini o'zaro uzviyligini ta'minlaydi.

2-jadval

"Farg'onaazot" AJning buxgalteriya balansida nomoddiy aktivlarni aks ettirish³

BUXGALTERIYA BALANSI			
2024 yil 31-dekabr holatiga ko'ra, (ming so'mda)			
AKTIV	Satr kodi	hisobot davri boshiga	hisobot davri oxiriga
I. Uzoq muddatli aktivlar			
Nomoddiy aktivlar:			
Boshlang'ich qiymati (0400)	020	3851830.00	2053273.00
Amortizatsiya summasi (0500)	021	555544.00	857958.00
qoldiq (balans) qiymati (satr. 020 — 021)	022	3296286.00	1195315.00
I - bo'lim bo'yicha jami	130	876476992.00	849409489.00
Balans aktivi bo'yicha jami	400	2050224385.00	2079479281.00

Balans ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki. Korxonada nomoddiy aktivlarning holati hisobot davri boshiga nisbatan kamayish tendensiyasiga ega.

Nomoddiy aktivlarning:

boshlang'ich qiymati - 1798557 ming so'mga kamaygan (yoki hisobot davri boshiga nisbatan 53,2 foiz);

amortizatsiya summasi + 302414 ming so'mga ortgan (yoki hisobot davri boshiga nisbatan 154,5 foiz);

qoldiq qiymati - 2100971 ming so'mga kamaygan (yoki hisobot davri boshiga nisbatan 36,1 foiz).

³ "Farg'onaazot" AJning moliyaviy hisobot ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

uzoq muddatli aktivlarga nisbatan ulushi hisobot davri boshida 0,43 foiz va hisobot davri oxiriga 0,24 foizga teng;

balans aktivlari jamiga nisbatan ulushi hisobot davri boshida 0,187 foiz va hisobot davri oxiriga 0,098 foizga teng bo'lgan.

Nomoddiy aktivlarni moliyaviy hisobotlarda aks ettirish bo'yicha olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, N.Rizayev tomonidan intellektual mulk obyektlarni moliyaviy hisobotlarda aks ettirish va ular haqida ishonchli ma'lumotlarni ochib berish masalalari tadqiq etilgan.

Ushbu tadqiqotlarda intellektual mulk ob'ektlari haqidagi ma'lumotlarni "Buxgalteriya balansi"ning 020-021-022-satrlarida "Nomoddiy aktivlar" tarkibida ifodalanishi va bu umumlashgan ma'lumot bo'lib, intellektual mulk ob'ektlar haqidagi ma'lumotlarni olish yoki ularni tahlil qilish imkoniyatini bera olmasligini alohida ta'kidlab o'tadi, shuningdek, "Buxgalteriya balansi" (1-shakl)ga intellektual mulk ob'ektlar haqida to'liq axborotlarni o'zida mujassamlashtiruvchi registr "Amortizatsiyalanuvchi aktivlar" nomli ilova hisobot shaklini kiritish maqsadga muvofiq, deb hisoblaydi.⁴

S.Qodirov esa, ushbu fikrlarni qo'llab quvvatlab, xorijiy tajribalarini (Germaniya, Rossiya, Italiya kabi davlatlarning moliyaviy hisobot shakllarini) o'rgangan holda, amaldagi "Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot" (Buxgalteriya balansi, 1-shakl)ga taklifiga ko'ra, aktivlar foydali xizmat muddatining eng uzoq davriga ega bo'lishi emas, balki ularning daromadlilik nuqtayi nazardan shakllantirilishi maqsadga muvofiq. Bu esa investor uchun ham birinchi navbatda daromad keltirishi yuqori bo'lgan aktivlar haqidagi ma'lumotlar ko'proq ahamiyatga ega bo'ladi⁵. Ushbu fikr-mulohazalardan xulosa qilish mumkinki. Nomoddiy aktivlarni moliyaviy hisobotlarda aks etirib borilishini doimiy ravishda takomillashtirib borishni taqozo etadi. Shu

maqsadda, biz tomonimizdan xalqaro standartlarda ko'rsatib o'tilgan aktivlar qadrsizlanishi bo'yicha ma'lumotlarni aks ettirish bo'yicha takliflar berildi.

Taklif etilmoqda: "Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot" shakliga "Aktivlarni qadrsizlanishidan zararlar" nomli moddani kiritish maqsadga muvofiq. Ushbu ma'lumotlar biz tomonimizdan taklif qilingan 0540 - "Nomoddiy aktivlarga kapital qo'yilmalar va foydalanish huquqidagi aktivlarning qadrsizlanishi bo'yicha rezerv" (kontraktiv) schyoti asosida olinadi (mazkur taklif 3.2 paragrafda berilgan).

Bu yerda *Qadrsizlanishdan zarar* - bu aktiv yoki pul mablag'larini hosil qiluvchi birlik balans qiymatining uning qoplanadigan qiymatidan ortgan summasidir. Agar nomoddiy aktivning balans qiymati uning qoplanadigan qiymatidan ortiq bo'lsa, aktiv qadrsizlangan hisoblanadi. Korxona har bir hisobot davri yakuniga aktivlar qadrsizlanganligining biror alomati mavjudligi yoki mavjud emasligini baholaydi. Agar shunday alomat mavjud bo'lsa, korxona nomoddiy aktivning qoplanadigan qiymatini baholashi lozim.

Nomoddiy aktivning o'z balans qiymatini qoplash uchun yetarli kelgusi iqtisodiy naf keltirish qobiliyati, odatda bunday aktivning foydalanishga tayyor holatidan ko'ra foydalanish uchun tayyor bo'lmagan holatida noaniqlikka ko'proq moyil bo'ladi. Shu sababli, foydalanishga tayyor bo'lmagan nomoddiy aktivning balans qiymatini yiliga kamida bir marta qadrsizlanish testidan o'tkazishni talab etadi. Faqat nomoddiy aktivning qoplanadigan qiymati uning balans qiymatidan kam bo'lsa, aktivning balans qiymati uning qoplanadigan

⁴ Rizayev N.K. "Intellektual mulk obyektlari hisobi va tahlili metodologiyasini tashkil etish". Iqtisod fanlari doktori ilmiy darajasini (DSc) olish uchun yozilgan dissertatsiya ishi. 2019-yil.

⁵ S.Qodirov. "Nomoddiy aktivlar hisobi va tahlilini takomillashtirish". iqtisodiyot fanlari falsafa fanlari doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. T.2024-y. 36 b.

qiymatiga qadar kamaytirilishi lozim.
Bunday kamayish qadrsizlanishdan zarar
hisoblanadi. Nomoddiy aktivlarni

qadrsizlanishdan zarar bevosita foyda yoki
zarar tarkibida tan olinadi.

MOLIYAVIY NATIJALAR TO'G'RI SIDAGI HISOBOT 20__ yil uchun

Ko'rsatkichlar nomi	Satr kodi	O'tgan yilning shu davrida		Hisobot davrida	
		Daromad lar (foyda)	Xarajat lar (zararlar)	Daromad lar (foyda)	Xarajat lar (zararlar)
1	2	3	4	5	6
Davr xarajatlari, jami (satr.050+060+070+080), shu jumladan:	040	x	1000000	x	1500000
Sotish xarajatlari	050	x	400000	x	450000
Ma'muriy xarajatlar	060	x	500000	x	600000
Boshqa operatsion xarajatlar	070	x	80000	x	200000
Aktivlarning qadrsizlanishidan zararlar	080	x	30000	x	250000
Asosiy faoliyatning boshqa daromadlari	090	200000	x	400000	x
Asosiy faoliyatning foydasi (zarari) (satr. 030- 040+090)	100	3500000		4200000	

Taklif etilyotgan ushbu "Aktivlarni qadrsizlanishidan zararlar" schyotida korxonaning nafaqat nomoddiy aktivlari, balki asosiy vositalarni qadrsizlanishidan zararlar ham hisobga olinadi. Natijada, ushbu modda korxonaning operatsion faoliyatdan ko'rilgan zararlarni aniqlashda hisob-kitob qilinadi.

"Nomoddiy aktivlar" 7-son BHMSda ushbu aktivlar haqidagi ma'lumotlarni moliyaviy hisobotlarda yoritib berish bo'yicha alohida tartib qoidalari keltirib o'tilgan. Jumladan, nomoddiy aktivlar va ularning alohida guruhlariga nisbatan qabul qilingan hisob siyosati

bo'yicha quyidagilar moliyaviy hisobotlarga izoxlarda yoritib berilishi kerak:

birinchi, korxona tomonidan nomoddiy aktivlarning (alohida guruhlari bo'yicha) foydali xizmat muddatlari;

Tadqiqot davomida biz nomoddiy aktivlarning foydali xizmat muddatlari haqida to'xtalib o'tgan edik, unda aniq foydali xizmat muddatiga ega va ega bo'lmagan aktivlar sifatida tasniflangan edi. Amaldagi qonunchilikka asosan aniq foydali xizmat muddatiga ega bo'lmagan nomoddiy aktivlarni besh yil davomida hisobdan chiqarilishi ko'zda tutilgan demak korxona o'zining hisob siyosatida ushbu tartib haqida to'liq ifodalashi hamda moliyaviy hisobotda yoritib berishi lozim bo'ladi.

Ikkinchi, nomoddiy aktivlarning alohida guruhlari bo'yicha amortizatsiya ajratmalarini hisoblash usullari;

Korxona moliyaviy hisobotida nomoddiy aktivlarga amortizatsiyaning qaysi usulini qo'llagan bo'lsa shuni yoritib berishi talab etiladi. Masalan, korxonada dasturiy ta'minot uchun ishlab chiqarish usuli tanlangan bo'lsa, ushbu usul hisobot davri davomida o'zgartirmasligi va agar o'zgarish kiritish kerak bo'lib qolsa, uning sabablarini aniq ko'ratishi kerak bo'ladi.

Uchinchi, tashkilotda mavjud bo'lgan barcha nomoddiy aktivlarning hisobot davri boshi va oxiridagi umumiy balans qiymati va jamg'arilgan amortizatsiya summasi;

Nomoddiy aktiv tan olinib, kirim qilingandan keyin korxona balansida hisobot davri boshi va oxiri bo'yicha boshlang'ich qiymati, amortizatsiya qiymati va qoldiq qiymatlarida aks ettirish lozim bo'ladi. Bu esa nomoddiy aktivlarning holati va ularni o'zgarishini tahlil qilish va shu asosida ishonchli axborotlarni taqdim etishni ta'minlaydi.

To'rtinchi, kelib tushishi, chiqib ketishi va boshqa harakatlari natijasida hisobot davri boshi va oxirida nomoddiy aktivlarning balans qiymatidagi o'zgarishlar;

Har qanday korxonada nomoddiy aktivlarning balans qiymati hisobot davrida albatta o'zgarishi mumkin. Buning sabablari aniq ko'rsatilgan holda izohlanishi talab etiladi.

Beshinchi, tashkilotning o'zi tomonidan yaratilgan nomoddiy aktivlarning balans qiymati.

Nomoddiy aktivlar korxona balansiga xarid qilib olishdan tashqari o'zi tomonidan yaratilishi asosida kiringa olinishi mumkin. Masalan, xodim tomonidan dasturiy ta'minotni ishlab chiqish yoki foydali modellar, sanoat namunalari yaratish kabi holatlar uchraydi. Bunday holatda yaratilgan nomoddiy aktivlar xarajatlardan kelib chiqib, haqiqiy tannarxi bo'yicha kirim qilinadi, aynan shu ma'lumotlar hisobotda yoritib beriladi.

Shuningdek, BHMSga ko'ra, korxonaning moliyaviy hisobotlari izoxlarida quyidagilar ham yoritib berilishi qayd etilgan:

balans qiymati korxonaning moliyaviy hisobot uchun muhim hisoblangan nomoddiy aktivlarning tavsifi, balans qiymati va qolgan amortizatsiya davri;

egallik qilish huquqida cheklovlar mavjud bo'lgan nomoddiy aktivlarning umumiy balans qiymati, shuningdek majburiyatlar bo'yicha kafolat sifatida berilgan nomoddiy aktivlarning umumiy qiymati;

amortizatsiya hisoblanmaydigan nomoddiy aktivlarning tavsifi va balans qiymati hamda amortizatsiya hisoblanmasligi sabablari.

Korxona tomonidan o'zining oshkor qilinayotgan moliyaviy hisobotlarga izoxlarda quyidagilarni qisqacha yoritib berishi kerak:

- moliyaviy hisobot tuzilishi sanasiga nomoddiy aktiv deb tan olinish mezonlariga

javob beradigan, biroq avvalgi hisobot davrida xarajat sifatida tan olingan ahamiyatli nomoddiy aktivlar;

- kelgusida iqtisodiy naf olinishi kutilayotgan nomoddiy aktivlarni yaratish yoki yaxshilashga yo'naltirilgan faoliyat turlari;

Xalqaro standartlarda ham nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni yoritib berish bo'yicha BHMSdagi qoidalarga o'xshash tartibi mavjud.

Masalan, 38-son BHXS bo'yicha tashkilot o'zida yaratilgan nomoddiy aktivlar bilan boshqa nomoddiy aktivlarni farqlagan holda nomoddiy aktivlarning har bir sinfi uchun quyidagilarni yoritib berishi lozim:

a) tegishli aktivning foydali xizmat muddatlari noaniq yoki aniqligi, agar aniq bo'lsa, foydali xizmat muddatlari yoki qo'llanadigan amortizatsiya normalari;

b) aniq foydali xizmat muddatiga ega nomoddiy aktivlar uchun qo'llanadigan amortizatsiya usullari;

v) davr boshi va davr oxiridagi yalpi balans qiymati va jamg'arilgan amortizatsiya (qadrsizlanishdan jamg'arilgan zararlar bilan umumlashgan holda);

g) nomoddiy aktivlarning amortizatsiyasini o'z ichiga oladigan umumlashgan daromad to'g'risidagi hisobot moddasi(moddalari);

d) quyidagilarni aks ettiruvchi hisobot davri boshiga va oxiriga bo'lgan balans qiymati solishtirmasi.

Xulosa qilib ta'kidlanganda nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni korxonalar moliyaviy hisobotlarida yoritib berish tartibi aniq, ishonchli va tushunarli bo'lishini talab etadi. Bu esa, moliyaviy hisobotlardan foydalanuvchilarni ularga bo'lgan ishonchini oshiradi va provardida investitsiyalar oqimini oshishiga olib keladi.

XULOSA.

Bu tartib fikrimizcha:

Birinchidan, MHXS'lari talablari asosida shakllantirilayotgan "Foyda yoki zarar va boshqa umumlashgan daromadlar to'g'risida"gi hisobotga uslubiy jihatdan uyg'unligini ta'minlaydi;

Ikkinchidan, kelgusida mazkur moliyaviy hisobot to'g'risidagi hisobot tarkibiga "Asosiy faoliyatdan olingan foyda (zarar)" o'rniga xalqaro talablar asosidagi "Operations faoliyat foydasi (zarar)" nomli bo'limni kiritish va unda yuqoridagi "Aktivlarni qadrsizlanishidan zararlar" schyotidagi ma'lumotlarni umumlashtirish lozim bo'ladi.

Uchinchidan, nomoddiy aktivlarni moliyaviy hisobotlarda aks ettirish, ular haqidagi ma'lumotlarning to'liqligini ta'minlash, moliyaviy ma'lumotlarning haqqoniyligi va ishonchliligiga olib keladi. Natijada moliyaviy hisobotdan foydalanuvchi manfaatdorlarni axborotlarga bo'lgan talablarini qondirish imkonini beradi.

Demak, BHMS asosida moliyaviy hisobotlarni taqdim etuvchi korxonalarda mavjud nomoddiy aktivlar haqidagi ma'lumotlarni ham oshkor etilishi, moliyaviy hisobotlarning to'liqligi va ishonchliligini ta'minlashga hizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 4611-sonli qarori. 2020-yil 24-fevral. <https://lex.uz/docs/4746047>

2. "Nomoddiy aktivlar" 7-son Buxgalteriya hisobining milliy standarti (BHMS-7). O'zRes AV 2024-yil 9-avgust 3547-son. 13-band.

3. 38-son BHHS "Nomoddiy aktivlar". Rasmiy tarjima-2022-y.

4. Tashnazarov S. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1 [Matn]: darslik / Samarqand iqtisodiyot va servis instituti – Samarqand.: "STEP-SEL" MCHJ nashriyoti, 2023 - 580 bet.

5. Ochilov I.K., Rizayev N.K., Kalonov M. Buxgalteriya hisobi. Darslik. (nomutaxasis uchun) Toshkent. "IQTISOD-MOLIYA". 2022-yil 272 b.

6. Ismanov I.I. Uzoq muddatli aktivlarning buxgalteriya hisobi va auditi metodologiyasini takomillashtirish. i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati. 2009. 37 b.

7. Rizayev N.K. Nomoddiy aktivlarning buxgalteriya hisobi va moliyaviy tahlilini takomillashtirish. i.f.n. ilmiy daraja olish uchun yozilgan diss. T-2004-yil.

8. Rizayev N.K. Intellektual mulk obyektlari hisobi va tahlilini tashkil etish metodologiyasi. I.f.d. (DSc) darajasini olish uchun yozilgan diss. T-2019-y.

9. Xudoykulov A. Nomoddiy aktivlar hisobi va auditini takomillashtirish, iqt. fan bo'yicha falsafa doktor (PhD) diss. avto. 2023. 35 b.

10. Qodirov S. Nomoddiy aktivlar hisobi va tahlili uslubiyotini takomillashtirish, falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun diss avt, 2024-y.

11. Entoni R., Ris Dj. Uchet: situatsiya i primery: Per. s ang./Pod red. i s predisl. A.M.Petrachkova.–M.:Finansy i statistika, 1993.–20-21 s.

12. Suvorov A.V. Metodologicheskiye podkhody k otsenke MSFO. Mejdunarodnyy buxgalterskiy uchets. 2007. S. 31-38.

13. Trushkina, A. V. Buxgalterskaya (finansovaya) otchetnost kak informatsionnaya baza finansovogo analiza / A. V. Trushkina. Tekst : neposredstvennyy // Molodoy uchenyy. 2016. № 13 (117). S. 527-529. URL: <https://moluch.ru/archive/117/32467/> (data obrazeniya: 02.02.2024).

14. Umarova M., Axmadjonov K. "Buxgalteriya hisobi". T.: "O'ZAJBNT" - 2004.-B. 327.

15. Hoshimov B. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. -T.: "Yangi asr avlodi", -2004.-B. 242.